

Položaj maloljetnika u kaznenom postupku

Povijesni razvoj - prava djece na međunarodnoj razini

druga polovina dvadesetog stoljeća nosi pojačan interes društva za ljudska prava općenito, pa tako i za prava djeteta

- ▶ Ženevska deklaracija o pravima djeteta iz 1924. (ističe potrebu osiguranja posebne skrbi za dijete)
 - ▶ Opća deklaracija o ljudskim pravima (10.12.1948. - Opća skupština UN-a) - prvi međunarodni dokument o zaštiti prava djece, donesen u cilju zaštite položaja djece u svijetu
- proglasila da djetetu pripada posebna skrb i pomoć, a u svim akcijama u svezi s djecom mora se prvenstveno voditi računa o interesu djeteta)
- ▶ Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (Rim 04.11.1950.)- Vijeće Europe.
 - ▶ Deklaracija o pravima djeteta- UN usvojio 20.11.1959.
 - ▶ Pekinška pravila (1985.)- standardna minimalna pravila UN za maloljetničko pravosuđe.
 - ▶ Konvencija o pravima djeteta (usvojena na glavnoj skupštini UN-a 20.11.1989.), sadrži univerzalne standarde koje svaka zemlja potpisnica mora jamčiti svakom djetetu. Hrvatska je potpisnica od 1991. godine.
 - ▶ Provedba Konvencije u odnosu na pojedinu zemlju potpisnicu prati se kroz Izvješća koje zemlje potpisnice podnose -ODBORU ZA PRAVA DJETETA UN-a.

Povijesni razvoj maloljetničkog sudovanja na našem području

- ▶ Pravni položaj maloljetnih delinkvenata oduvijek se razlikovao od pravnog statusa punoljetnih počinitelja kaznenih djela, on se najprije očitovao u blažem kažnjavanju, a zatim i u izricanju posebnih sankcija za maloljetnike. U prošlom stoljeću razvoj kaznenog prava za maloljetnike kretao se u pravcu sve većeg razlikovanja i postupnog odvajanja od općeg kaznenog prava, tako da se danas već može govoriti o maloljetničkom kaznenom pravu kao posebnoj grani kaznenog prava. Sličan proces odvijao se i na našem području. Započeo je neposredno nakon I. svjetskog rata donošenjem Naredbe bana Hrvatske, Slavonije i Dalmacije od 1919. godine pod nazivom: „O kažnjavanju i zaštićivanju mladeži” (Naredba je 1922. ozakonjena i postala zakonom),
- ▶ Nakon II. svjetskog rata u okviru bivše Jugoslavije, 1959. godine donesena je I. Novela Krivičnog zakonika iz 1951. Ista je već tada anticipirala čitav niz naprednih rješenja u pravnom položaju maloljetnika, koja su tek kasnije usvojena u međunarodnim aktima i standardima o maloljetničkom kaznenom pravu. Izdvajanjem Hrvatske iz Jugoslavije i njezinim osamostaljenjem kao suverene države stvoreni su uvjeti za donošenje posebnog zakona. Tako je 1997. godine donesen prvi Zakon o sudovima za mladež, kojim je sveobuhvatno uređen kaznenopravni položaj maloljetnih počinitelja kaznenih djela.
- ▶ Zakon o sudovima za mladež sadrži kako odredbe materijalnopravne naravi (vrste sankcija i uvjete za njihovu primjenu) tako i odredbe procesnopravne naravi (organizaciju, sastav i nadležnost sudova za mladež, postupak pred tim sudom), a također i načelne odredbe o izvršenju maloljetničkih sankcija. Hrvatsko maloljetničko kazneno pravo i pravosuđe je u cijelosti usklađeno sa standardima iz postojećih međunarodnih akata, prije svega sa Standardnim minimalnim pravilima za primjenu

PEKINŠKA PRAVILA

-1985. god.-

- ▶ čl. 5.1. određuje ciljeve maloljetničkog pravosuđa :
- ▶ - sustav maloljetničkog pravosuđa treba naglasiti dobrobit maloljetnika i osigurati da svaka reakcija prema maloljetnom počinitelju uvijek bude razmjerna okolnostima kako počinitelja tako i djela koje je počinio
- ▶ -kazneni postupak prema ml. u funkciji je odgojne i zaštitne svrhe

- ▶ čl. 7 pravila:
- ▶ -“u svim stadijima postupka treba garantirati temeljna prava kao što su pretpostavka nedužnosti, pravo na obavijest o optužbi, pravo na šutnju, pravo na branitelja, pravo na nazočnost roditelja ili skrbnika, pravo na suočenje i unakrsno ispitivanje svjedoka i pravo žalbe.”
- ▶ čl. 14.2.
- ▶ -postupak treba pridonositi interesima maloljetnika

KONVENCIJA O PRAVIMA DJETETA

-1989.g-

- ▶ Pravni akt koji ima obvezujuću snagu- univerzalni standardi koji zemlje potpisnice moraju jamčiti svakom djetetu -

*DIJETE PRESTAJE BITI OBJEKT-POSTAJE
SUBJEKT*

- ▶ *OSNOVNA NAČELA*

-NAJVAŽNIJA MORA BITI DOBROBIT DJETETA

*-DJECI SE MORA OMOGUĆITI DA AKTIVNO
SUDJELUJU U RJEŠAVANJU SVOJIH PITANJA
KOJA UTJEČU NA NJIHOV ŽIVOT I DOPUSTITI IM
SLOBODU IZRAŽAVANJA MIŠLJENJA.*

MALOLJETNI POČINITELJI KAZNENIH DJELA

- ▶ Adolescencija je intenzivno razvojno razdoblje, obilježeno brojnim biološkim, psihološkim i socijalnim promjenama, zbog čega reakcija na kazneno djelo maloljetnika mora biti ažurna i adekvatna.
- ▶ Maloljetnik koji čini kaznena djela je dijete u riziku.
- ▶ Hitna, adekvatna i kvalitetna intervencija pa i iz okvira kaznenog postupka prema maloljetniku u riziku -
predstavlja najbolji interes djeteta

Zakon o sudovima za mladež

- ▶ Dana 22. listopada 1997. godine, u RH je donesen Zakon o sudovima za mladež (dalje: ZSM), koji se temeljio na načelu *primum non nocere* – *primarna svrha mu je bila odgoj, a tek podredno kažnjavanje maloljetnih počinitelja kaznenih djela.*
- ▶ Korjenite izmjene kaznenog zakonodavstva (uvođenje državnoodvjetničke istraga i sl.), odrazile su se i na maloljetničko kazneno zakonodavstvo te je 01. rujna 2011. donesen novi Zakona o sudovima za mladež ("Narodne novine", broj 84/11.),
- ▶ Do danas je noveliran još pet puta ("Narodne novine", broj 143/12., 148/13., 56/15, 126/19 i 143/20.), uglavnom sa svrhom implementacije pojedinih direktiva Europskog parlamenta i Vijeća, usmjerenih prvenstveno na poboljšanje procesne pozicije maloljetnika u kaznenom postupku.

.

Kaznena odgovornost maloljetnika

Kazneno odgovorni maloljetnik je osoba koja je u vrijeme počinjenja djela navršila 14 godina života, a nije navršila 18 godina života (čl. 2 ZSM).

ZSM razlikuje mlađeg maloljetnika (14 do 16 godina) i starijeg maloljetnika (16 do 18 godina).

Zakon o sudovima za mladež može se primijeniti i na mlađe punoljetnike (počinitelje u dobi od 18 do 21 godine), a njegova primjena je do 23 godine života počinitelja (čl. 48 ZSM).

Zakon poznaje termin kazneno neodgovornog djeteta. To je osoba koja u trenutku izvršenja kaznenog djela još nije navršila 14 godina. Postupanja prema takvoj djeci kao počiniteljima kaznenih djela poduzimaju centri za socijalnu skrb u okviru svojih ovlasti (čl. 49 ZSM).

Termini koji se primjenjuju tijekom kaznenog postupka

- ▶ **maloljetnik/** nikada se ne navodi termin okrivljenik,
- ▶ postupak se vodi **prema maloljetniku/**ne protiv maloljetnika,
- ▶ prema maloljetniku se podnosi **rješenje o pokretanju pripremnog postupka ili prijedlog za izricanje maloljetničke sankcije/** ne podnosi se rješenje o provođenju istrage niti se podiže optužnica,
- ▶ ako se maloljetniku izriču odgojne mjere iste se izriču **rješenjem/** nikada se u dispozitivu odluke ne navodi da je kriv, već samo naziv odgojne mjere koja se izriče prema maloljetniku,
- ▶ **presudom** vijeće za mladež izriče maloljetnički zatvor ili njegov pridržaj,
- ▶ izrečene odgojne mjere **ne upisuju se** u kaznenu evidenciju maloljetnika, već se vode samo u evidenciji CZSS,
- ▶ **sudac za mladež** (kaznena djela za koje je zakonom zapriječena kazna zatvora u trajanju do 5 godina) **i vijeće za mladež** postupaju u kaznenim postupcima prema maloljetnim počiniteljima kaznenih djela (s zapriječenom kaznom većom od 5 godina zatvora),
- ▶ Centar za socijalnu skrb (CZSS) nadležan prema prebivalištu maloljetnika prikuplja podatke o osobnim i obiteljskim prilikama maloljetnika te daje pojedinačnu procjenu kriminogenog rizika. Ima aktivnu ulogu tijekom cijelog kaznenog postupka, a osobito u postupku predlaganja maloljetničkih sankcija tijekom sjednice vijeća ili u glavnoj raspravi. Aktivnu ulogu ima i u postupku izvršenja izvaninstitucionalnih odgojnih mjera i sigurnosnih mjera, jer samostalno ili putem vanjskih suradnika provodi njihovo izvršenje.

Vrste maloljetničkih sankcija (čl. 5 ZSM)

- ▶ *Odgojne mjere,*
- ▶ *Maloljetnički zatvor i pridržaj izricanja maloljetničkog zatvora,* može se izreći samo starijim maloljetnicima i mlađim punoljetnicima,
- ▶ *Sigurnosne mjere: (čl.31 ZSM)* obvezno psihijatrijsko liječenje, obvezno liječenje od ovisnosti, obvezan psihosocijalni tretman, zabrana upravljanja motornim vozilom (stariji maloljetnik), zabrana približavanja, zabrana pristupa internetu i zaštitni nadzor po punom izvršenju kazne zatvora.

Svrha je sigurnosnih mjera otklanjanje okolnosti koje omogućavaju ili poticajno djeluju na počinjenje novog kaznenog djela (čl.60 KZ/11).

Odgojne mjere i njihova svrha

▶ Svrha izricanja odgojnih mjera (čl. 6 st. 1 ZSM)- da se pružanjem zaštite, brige, pomoći i nadzora te osiguranjem opće i stručne naobrazbe, utječe na maloljetnikov odgoj, razvijanje njegove cjelokupne ličnosti i jačanje njegove osobne odgovornosti radi jačanja njegove osobne odgovornosti radi suzdržavanja od ponovnog činjena kaznenog djela.

▶ Vrste odgojnih mjera (čl.7 ZSM)

- sudski ukor,

- posebne obveze (čl. 10 ZSM)- da se ispriča oštećeniku, da prema vlastitim mogućnostima popravi štetu nanесenu kaznenim djelom, da redovito pohađa školu, da ne izostaje s radnog mjesta, da se osposobljava za zanimanje koje odgovara njegovim sposobnostima i sklonostima, da prihvati zaposlenje i u njemu ustraje, da raspolaze prihodima uz nadzor i savjet voditelja mjere, da se uključi u rad humanitarnih organizacija ili u poslove komunalnog ili ekološkog značenja, da se suzdrži od posjećivanja određenih lokala, odnosno priredaba i kloni društva određenih osoba koje na njega štetno utječu, da se uz suglasnost zakonskog zastupnika, podvrgne stručno medicinskom postupku ili postupku odvikavanja od droge ili drugih ovisnosti, da se uključi u pojedinačni ili skupni psihosocijalni tretman u savjetovalištu za mlade, da sudjeluje u tečajevima za stručno osposobljavanje, da bez posebnog odobrenja CZSS ne može trajnije napustiti mjesto prebivališta ili boravka, da se radi provjere znanja prometnih propisa uputi u nadležnu ustanovu za osposobljavanje vozača, da se ne približava ili da ne uznemirava žrtvu i druge obveze koje su primjerene s obzirom na počinjeno kazneno djelo, osobne i obiteljske prilike maloljetnika.

- pojačana briga i nadzor,

- pojačana briga i nadzor uz dnevni boravak u odgojnoj ustanovi,

- upućivanje u disciplinski centar,

- upućivanje u odgojnu ustanovu,

- upućivanje u odgojni zavod,

- upućivanje u posebnu odgojnu ustanovu.

Prilikom izricanja odgojnih mjera maloljetniku (čl. 8 ZSM), bez obzira na broj kaznenih djela koja mu se inkriminiraju, maloljetniku će se za sva kaznena djela izreći jedna jedinstvena odgojna mjera. Prilikom izbora i izricanja odgojne mjere osobito će se voditi računa o osobnim i obiteljskim prilikama maloljetnika te procjeni kriminogenog rizika = mišljenje nadležnog CZSS i stručne osobe (socijalni pedagog, socijalni radnik i sl.) suda za mladež.

Izbor i duljina trajanja odgojnih mjera

- ▶ **Sudski ukor** (čl. 9 ZSM)- izriče se maloljetniku ako se iz njegovog odnosa prema počinjenom kaznenom djelu i njegovoj spremnosti da u budućnosti neće činiti kaznena djela de može zaključiti da je i prijekor dostatan kao maloljetnička sankcija (prvi puta se pojavljuje kao počinitelj kaznenog djela, izuzetno teško ga pogađa činjenica da je počinio kazneno djelo, iskreno se kaje, pod svaku cijenu želi popraviti posljedice kaznenog djela i sl.)
- ▶ **Posebne obveze** (čl. 10 ZSM)- kad se procjeni da je primjerenim nalogima ili zabranama potrebno utjecati na maloljetnika i njegovo ponašanje. Mogu se izricati samostalno, u kombinaciji s odgojnom mjerom pojačanom brigom i nadzorom i pridržajem maloljetničkog zatvora. Posebne obveze mogu trajati najdulje jednu godinu. Ako se maloljetnik ne pridržava izrečene odgojne mjere posebne obveze, sud je tijekom kontrolnog ročišta može zamijeniti disciplinskim centrom, pa čak i odgojnom mjerom upućivanja u odgojni zavod. Ako se posebna obveza uredno provodi sud će ju obustaviti.
- ▶ **Pojačana briga i nadzor** (čl. 11 ZSM) - izriče se kad sud procjeni da je za ostvarenje svrhe odgojnih mjera u konkretnom slučaju potrebno poduzeti trajnije mjere odgoja uz brigu i nadzor nadležne službe CZSS. Ova odgojna mjera može trajati od 6 mjeseci do 2 godine, time da će se tijekom postupka ovisno o kvaliteti njene provedbe odlučivati o konkretnoj dužini trajanja. Može se izreći u kombinaciji s posebnim obvezama.
- ▶ **Pojačana briga i nadzor uz dnevni boravak u odgojnoj ustanovi** (čl. 12 ZSM)-kad je prema maloljetniku potrebno primjenjivati dugotrajnije i intenzivnije mjere odgoja uz nadzor odgajatelja i dr. stručnjaka, a da pri tom nije potrebno trajnije izdvajanje iz primarne sredine. Trajanje od 6 mjeseci do dvije godine, a može se izreći i uz posebne obveze.
- ▶ **Upućivanje u disciplinski centar** (čl. 13 ZSM)-kad je potrebno za ostvarenje svrhe odgojnih mjera kratkotrajnije izdvajanje iz njegove životne sredine uz intenzivne mjere usmjerene na ličnost i ponašanje maloljetnika. Može se izreći na nekoliko sati tijekom tjedna ili vikendom, na određeni broj sati tijekom 14 do 30 dana, na neprekidni boravak u trajanju od najmanje tri do osam tjedana zaredom, ili na neprekidni boravak od 15 dana do tri mjeseca. Ova mjera se za vrijeme trajanja može na kontrolnom ročištu skraćivati i produžavati, a može se izreći uz odgojnu mjeru pojačane brige i nadzora.
- ▶ **Upućivanje u odgojnu ustanovu** (čl. 15 ZSM)- izriče se maloljetnicima u odnosu na koje je potrebno primijeniti mjere izdvajanja iz sredine u kojoj žive, te na koje je uz pomoć stručnjaka i odgajatelja potrebno djelovati na njegovu ličnost, ponašanje, razvoj....mjera može trajati od 6 mjeseci do dvije godine.
- ▶ **Upućivanje u odgojni zavod** (čl. 16 ZSM) - kad je maloljetnika nužno izdvojiti iz njegove primarne sredine uz pojačane mjere odgoja u zatvorenim uvjetima, pri čemu će se osobito voditi računa o tome da li se maloljetnik već ranije pojavljivao kao počinitelja kaznenih djela. Mjera može trajati od 6 mjeseci do tri godine, sve ovisno o ponašanju maloljetnika u ustanovi.
- ▶ **Upućivanje u posebnu odgojnu ustanovu** (čl. 17 ZSM)- maloljetnik s psihofizičkim oštećenjima kojeg je potrebno izdvojiti iz primarne sredine ili u situacijama izvršenja sigurnosne mjere, smještava se u posebnu odgojnu ustanovu radi njegovog liječenja, zaštite ili osposobljavanja na rok od 6 mjeseci do tri godine.
- ▶ Svrhu izricanja odgojnih mjera sud po službenoj dužnosti kontrolira svakih šest mjeseci (kontrolno ročište). Može i ranije na inicijativu CZSS ili ustanove u situacijama kada su se određene okolnosti na strani maloljetnika promijenile. Odgojna mjera može se zamijeniti nekom težom ili blažom odgojnom mjerom, obustaviti zbog proteka roka ili zbog nesvrhovitosti izvršenja.

Kažnjavanje maloljetnika

- ▶ Maloljetnički zatvor (čl. 24 ZSM)-je kazna lišenja slobode koja se može izreći maloljetniku koji je u vrijeme izvršenja kaznenog djela imao navršenih 16 godina, a počinio je kazneno djelo za koje se može izreći kazna u trajanju od tri i više godina zatvora.
- ▶ Maloljetnički zatvor se izriče na rok od šest mjeseci do najdulje 5 godina. Izriče se na pune mjesece i godine. Ako je maloljetnik počinio kazneno djelo za koje je propisana kazna dugotrajnog zatvora ili se radi o stjecaju najmanje dva kaznena djela za koje se može izreći kazna teža od deset godina maloljetnički zatvor tada može trajati do deset godina.
- ▶ Kod odmjeravanja kazne osobito će se uzeti u obzir sve okolnosti koje u smislu Kaznenog zakona utječu na visinu kazne, imajući pri tom u vidu zrelost maloljetnika, vrijeme koje je potrebno za njegov odgoj, te obrazovanje i stručno osposobljavanje koje bi trebao obaviti za vrijeme izdržavanja kazne.
- ▶ Maloljetniku je moguće izreći uvjetni otpust sa izdržavanja kazne.
- ▶ Bez obzira na broj kaznenih djela koja se maloljetniku stavljaju na teret, maloljetniku će se uvijek izreći samo jedna maloljetnička sankcija.

Pridržaj izricanja maloljetničkog zatvora

- ▶ Pridržaj izricanja maloljetničkog zatvora (čl. 28 ZSM)- izriče se kad sud smatra da će se izricanjem krivnje i prijetnjom naknadnog izricanja kazne na rok od jedne do tri godine, na maloljetnika djelovati da se odvрати od daljnjeg činjenja kaznenih djela. Uz pridržaj, sud maloljetniku može izreći i neku od odgojnih mjera posebnih obveza, upućivanje u disciplinski centar ili pojačanu brigu i nadzor, a koje odgojne mjere ne mogu trajati dulje od roka provjeravanja.
- ▶ Uz pridržaj maloljetniku se mogu izreći i sigurnosne mjere obaveznog psihijatrijskog liječenja ili obaveznog liječenja od ovisnosti ili zabrane upravljanja vozilom.
- ▶ Naknadno izricanje maloljetničkog zatvora (čl. 29. ZSM):
 - ako je počinio novo kazneno djelo,
 - ako se suprotstavlja provođenju odgojnih mjera ili se ne podvrgava mjerama liječenja,

Kazna maloljetničkog zatvora se može izreći najkasnije po proteku jedne godine od proteka roka provjeravanja.

Nadležnost maloljetničkog suda

Punoljetnoj osobi (čl. 32 ZSM) koja je kao mlađi maloljetnik počinila kazneno djelo sa zapriječenom kaznom duljom od 5 godina, može se suditi za to djelo do navršene 21 godine života i to samo ako joj je svrsishodno izreći zavodsku odgojnu mjeru. U protivnom, sud će u odnosu na takvog počinitelja obustaviti postupak.

Punoljetnoj osobi (čl.33) koja je kazneno djelo počinila kao stariji maloljetnik mogu se izreći sve odgojne mjere. Izrečene mjere se mogu izvršavati do 23 godine života počinitelja. Nakon 23 godine života, ako do tada nije donesena pravomoćna odluka, takvom počinitelju može se izreći kazna zatvora ili uvjetna osuda i onda kada je žalba izjavljena čak i samo u njegovu korist.

U odnosu na maloljetnika bez obzira na mjesto gdje je kazneno djelo izvršeno, uvijek je nadležan sud i državno odvjetništvo za mladež prema prebivalištu/boravištu maloljetnika (čl.47 ZSM).

Nadležnost suda za mladež prestaje kad maloljetni počinitelj navršši 23 godine (čl. 36 ZSM) i tada postupanja u takvim predmetima preuzima kazneni sud koji sudi po općim propisima.

Specifičnosti maloljetničkog postupka

- ▶ Kazneni postupci prema i na štetu maloljetnika su tajni postupci (čl.60 ZSM).
- ▶ Maloljetnik mora imati branitelja od prvog ispitivanja u policiji do pravomoćnosti odluke suda i u postupku zamjene izrečene mjere težom mjerom.
- ▶ Kazneni postupak pred sudom za mladež vodi se temeljem prijedloga za izricanje maloljetničke sankcije, koji sudu podnosi državni odvjetnik za mladež.
- ▶ Maloljetnički postupak se vodi pred odjelom za mladež općinskog ili županijskog suda, sude suci za mladež kao pojedinci ili u vijećima koja moraju biti sastavljena suca za mladež te muškog i ženskog suca porotnika koji je radio ili radi s djecom.
- ▶ U odnosu na maloljetnika ovlaštenu tužitelj može biti samo državni odvjetnik, kaznena djela koja se progone po privatnoj tužbi u odnosu na maloljetnika se progone po prijedlogu oštećenika (čl.50 ZSM).
- ▶ Maloljetniku se ne može suditi u odsutnosti (čl. 53).
- ▶ Suć za mladež imenuje na rok od pet godina predsjednik Vrhovnog suda RH iz reda sudaca s osobito izraženim sklonostima za rad s djecom i mladima. Po proteku roka od 5 godina mogu biti ponovno izabrani.
- ▶ Državne odvjetnike za mladež imenuje Glavni državni odvjetnik RH iz reda zamjenika s osobito izraženim sklonostima za rad s djecom i mladima. Po proteku roka od 5 godina mogu biti ponovno izabrani.
- ▶ Odvjetnici za mladež po službenoj dužnosti su odvjetnici koji su prošli edukaciju u organizaciji HOK-a, te imaju najmanje 5 godina iskustva kao odvjetnici ili državni dužnosnici iz reda sudaca ili državnih odvjetnika.

Postupanje prema maloljetnicima tijekom kriminalističke obrade i kaznenog postupka

U slučaju sumnje da je maloljetnik počinio kazneno djelo, odmah mu se mora omogućiti da pozove branitelja po svom izboru ili mu se imenuje branitelj po službenoj dužnosti i uručuje pouka o pravima (čl. 53a ZSM).

Pouka o pravima dostavlja i maloljetnikovim roditeljima ili skrbniku.

Maloljetnika se na okolnost inkriminiranog kaznenog djela uvijek ispituje u prisutnosti branitelja i roditelja ili skrbnika, odnosno treće osobe od maloljetnikovog povjerenja, nakon što policija ili državnik odvjetnik utvrde da je maloljetnik primio i razumio pouku o pravima. Radnja ispitivanja maloljetnika se obavezno snima, te ima dokaznu snagu u daljnjem tijeku postupka (čl. 53 b. i 54 ZSM).

Branitelj maloljetnika može biti samo odvjetnik, a ako maloljetnik nema branitelja kojeg je sam izabrao, imenovat će mu ga predsjednik Županijskog ili Općinskog suda s liste branitelja po službenoj dužnosti za mladež HOK-a (čl. 54 ZSM).

Maloljetnog počinitelja kaznenog djela policija smije uhititi. O uhićenju maloljetnika odmah se obavještavaju maloljetnikovi roditelji ili skrbnik, koji nazoče cjelokupnoj kriminalističkoj obradi.

Prema maloljetniku radi osiguranja njegove prisutnosti ili radi sprječavanja da isti ponovno čini kaznena djela, sudac za mladež na obrazloženi prijedlog državnog odvjetnika može odrediti mjere opreza (čl. 64 ZSM), privremeni smještaj maloljetnika u ustanovu (čl.65 ZSM), pritvor i istražni zatvor (čl.63 ZSM).

Istražni zatvor se prema maloljetnicima određuje samo u iznimnim situacijama.

Sudac istrage ili sudac za mladež navedene mjere određuje rješenjem. Na iste se maloljetnik može žaliti u roku od tri dana, žalba ne odgađa njeno izvršenje (čl.63, 64,65 i 66 ZSM)

Istražni zatvor se prema maloljetnicima mora kontrolirati svaki mjesec. Ukupno trajanje istražnog zatvora u odnosu na maloljetnike ne može preći 1/2 trajanja istražnog zatvora koja se može izreći punoljetnim osobama odredbom čl.133 st. 1, 2 i 3 ZKP/08 / (čl. 67 ZSM).

Pouka o pravima maloljetnika

Pouka o pravima maloljetnika, uz sadržaj pouke o pravima iz članka 108.a stavka 1., članka 208.a stavka 2. i članka 239. stavka 1. ZKP/08, mora sadržavati i pouku o: pravu da se roditelju, skrbniku ili drugoj odgovarajućoj odrasloj osobi, koju je izabrao maloljetnik ili posebnom skrbniku javi o njegovom uhićenju, te o pravu da se istima uruči pouka o pravima maloljetnika, o tome da su izvidi kaznenih djela i postupak prema maloljetniku tajni, o pravu na pratnju roditelja, skrbnika ili druge odgovarajuće odrasle osobe, da će se u postupku prema maloljetniku pribaviti podaci potrebni za ocjenu njegove psihofizičke razvijenosti i podaci o osobnim i obiteljskim prilikama, pravu na liječnički pregled, uključujući pravo na liječničku pomoć, ako mu je oduzeta sloboda, tome da mu mogu biti određene mjere opreza ili privremene mjere, a kao krajnja mjera istražni zatvor, sukladno odredbama ovoga Zakona, pravu da mu se ne može suditi u odsutnosti, pravu na podnošenje pravnih lijekova (čl. 53 a ZSM-a).

Prethodni postupak

- ▶ Provode policijski službenici za mladež i državni odvjetnici za mladež (čl. 69 ZSM).
- ▶ Ako državni odvjetnik u toj fazi postupka utvrdi da ne postoje osnove za vođenje kaznenog postupka (čl. 206 ZKP/08) odbaciti će kaznenu prijavu. Oštećeniku šalje obavijest da u roku od 8 dana može tražiti od vijeća za mladež da odluči o vođenju postupka prema maloljetniku. Ako sud utvrdi da postoje osnove za vođenje postupka, nalaže državnom odvjetniku da pokrene postupak (čl.70 ZSM).
- ▶ Razlog: postupanja u odnosu prema maloljetnicima ne može voditi oštećenik kao supsidijarni tužitelj.

SPECIFIČNOST MALOLJETNIČKOG POSTUPKA:

A) Primjena načela neuvjetovane svrhovitosti

- ▶ Kod kaznenih djela za koje je zapriječena kazna zatvora u trajanju do 5 godina ili novčana kazna, iako postoji osnovana sumnja da je maloljetnik počinio inkriminirano ili inkriminirana kaznena djela, državni odvjetnik može odlučiti da se prema maloljetniku neće voditi kazneni postupak (čl. 71 ZSM) u slijedećim situacijama:

-nije svrhovito obzirom na činjenice i okolnosti koje proizlaze iz socijalne anamneze (nema odstupanja u ponašanju, po prvi puta se pojavljuje kao počinitelj kaznenih djela i sl.),

- ako mu je već izrečena u nekom drugom postupku odgojna mjera koja se uredno provodi (čl. 73 ZSM),

U slučaju da državni odvjetnik odbaci kaznenu prijavu zbog nesvrhovitosti vođenja kaznenog postupka, oštećenik ne može zahtijevati od suca za mladež da naloži državnom odvjetniku pokretanje postupka prema maloljetniku. U tim situacijama oštećenik će dobiti samo obavijest od državnog odvjetnika da se u konkretnom slučaju neće pokretati kazneni postupak jer to nije svrhovito te da imovinskopravni zahtjev može ostvarivati u parničnom postupku (čl. 71 ZSM).

B) Primjena načela uvjetovane svrhovitosti

Državni odvjetnik može odluku o nepokretanju postupka iz čl. 71 ZSM-a, uvjetovati spremnošću maloljetnika da:

- ▶ -da se ispriča oštećeniku,
- ▶ -da prama vlastitim mogućnostima naknadi štetu počinjenu kaznenim djelom,
- ▶ -da se uključi u postupak izvansudske nagodbe,
- ▶ -da se uključi u rad humanitarnih organizacija,
- ▶ - da se uključi u savjetovalište za mladež,
- ▶ -da se uključi u pojedinačni ili skupni psihosocijalni tretman,
- ▶ -da se radi provjere prometnih propisa uputi u nadležnu ustanovu za osposobljavanje vozača,
- ▶ -druge obveze koje su primjerene za počinjeno kazneno djelo (čl. 72 ZSM).
- ▶ Državni odvjetnik donosi rješenje temeljem kojeg odgađa započinjanje kaznenog postupka, te određuje da se u odnosu na maloljetnika kazneni postupak neće voditi ukoliko isti izvrši neku od gore navedenih obveza. Ako maloljetnik uredno ispuni naloženu mu obvezu, državni odvjetnik donosi rješenje u kojem utvrđuje da je maloljetnik počinio inkriminirano mu kazneno djelo, no kako je ispunio naloženu mu obvezu da se neće pokretati kazneni postupak. O istom se obavještava CZSS i oštećenik s uputom da imovinskopravni zahtjev može ostvarivati u parničnom postupku

Prijedlog za pokretanje pripremnog postupka i prijedlog za izricanje maloljetničke sankcije

► Specifičnosti maloljetničkog kaznenog postupka:

- prijedlog za pokretanje pripremnog postupka (maloljetnik i odvjetnik mogu prisustvovati ispitivanju svjedoka) = rješenje o provođenju istrage (kod punoljetnih počinitelja)

- prijedlog za izricanje maloljetničke sankcije = optužnica kod punoljetnih počinitelja kaznenih djela

Početak maloljetničkog kaznenog postupka

- ▶ Kad rješenje o pokretanju pripremnog postupka postane pravomoćno.
- ▶ Određivanjem sjednice vijeća po podnesenom neposrednom prijedlogu za izricanje maloljetničke sankcije (čl. 75 ZSM).

Maloljetnik i njegovi roditelji ne mogu uložiti prigovor na podneseni prijedlog - kontrola po službenoj dužnosti (sudac za mladež ispituje osnovanost prijedloga, ako zaključi da nema osnove za vođenje postupka rješenjem odbacuje prijedlog, državno odvjetništvo se može žaliti - odlučuje vijeće za mladež višeg suda).

- ▶ Vrste prijedloga za izricanje maloljetničkih sankcija:
 - neposredni prijedlog za izricanje maloljetničke sankcije,
 - prijedlog za izricanje maloljetničke sankcije nakon provedenog pripremnog postupka.

Hitnost postupka u postupanju kod državnog odvjetništva

- ▶ Pripremni postupak - šest mjeseci od upisa kaznene prijave u upisnik prijave, iznimno se rok može produžiti još za tri mjeseca (zahtjev višem državnom odvjetniku).
- ▶ Ukoliko državni odvjetnik u roku ne stavi prijedlog, smatrat će se da je odustao od kaznenog postupka (čl. 81 ZSM).
- ▶ Nakon završetka pripremnog postupka državni odvjetnik u roku od osam dana odlučuje o podnošenju prijedloga za izricanje maloljetničke sankcije ili o obustavi kaznenog postupka. Kad utvrdi da ne postoji osnovana sumnja da je maloljetnik počinio inkriminirano mu kazneno djelo (čl.79 ZSM) ili ako nije svrhovito daljnje vođenje postupka prema maloljetniku, državni odvjetnik će u odnosu na maloljetnika obustaviti postupak.

Prijedlog za izricanje maloljetničke sankcije

Podnosi državni odvjetnik za mladež kad utvrdi da postoji osnovana sumnja da je maloljetnik počinio kazneno djelo i kad je svrhovito u odnosu na istog izreći maloljetničku sankciju.

Sadrži (čl.82 ZSM):

- ▶ - naziv tijela koje je podnijelo prijedlog,
- ▶ - datum,
- ▶ - osobne podatke maloljetnika,
- ▶ - činjenični opis kaznenog djela koje mu se stavlja na teret i prijedlog maloljetničke sankcije/ može se podnijeti i otvoreni prijedlog za izricanje maloljetničke sankcije,
- ▶ - pravna kvalifikacija,
- ▶ - obrazloženje u kojem se navodi što je kaznenom prijavom maloljetniku inkriminirano, kako se maloljetnik očitovao vezano uz kazneno djelo, koji su dokazi prikupljeni i provedeni, što proizlazi iz dokaza, iz čega se zaključuje da je počinitelj, podaci o osobnim i obiteljskim prilikama te obrazloženje zašto se predlaže konkretna maloljetnička sankcija,
- ▶ potpis zamjenika koji je sastavio prijedlog.

Sjednica vijeća (čl. 84 ZSM)

- Ako maloljetnik priznaje inkriminirano kazneno djelo, a prijedlogom za izricanje odgojne mjere mu se predlaže izricanje izvan zavodske odgojne mjere.
- Sjednica vijeća se može održati ako su prisutni državni odvjetnik i odvjetnik.
- Na izrečenu maloljetničku sankciju maloljetnik se može žaliti (rok 8 dana). O žalbi odlučuje vijeće za mladež višeg suda (čl. 90 ZSM).
- Odluka o izricanju izvan zavodske maloljetničke sankcije donosi se *rješenjem*. U obrazloženju se samo kratko navodi da je sud utvrdio da je maloljetnik počinio inkriminirano mu kazneno djelo te da isto proizlazi iz konkretnih dokaza.

Glavna rasprava (čl. 86 ZSM)- primjenjuje se ZKP/08

- ako maloljetnik ne priznaje kazneno djelo koje mu se inkriminira prijedlogom,
- ako se predlaže izricanje zavodskih odgojnih mjera ili kazna maloljetničkog zatvora ili njegovog pridržaja.

Na raspravi mora biti prisutan maloljetnik, njegov branitelj i državni odvjetnik.

Vijeće nije vezano prijedlogom državnog odvjetnika vezano uz maloljetničku sankciju (čl.88 ZSM).

Vijeće za mladež izvan zavodske odgojne mjere i odgojnu mjeru upućivanja u odgojni zavod donosi **rješenjem**. U dispozitivu rješenja samo naznačuje koja je odgojna mjera izrečena, dok u obrazloženju rješenja navodi sve ostale okolnosti vezane uz kaznenu odgovornost i potrebu za izricanjem konkretne odgojne mjere.

Kad sud maloljetniku izrekne maloljetnički zatvor ili njegov pridržaj, odluku donosi **presudom**.

Na presudu kao i na rješenje o izricanju odgojne mjere maloljetnik može uložiti žalbu (rok 8 dana) (čl.90 ZSM).

Troškovi kaznenog postupka (čl. 89 ZSM)

- ▶ Padaju na teret proračuna RH.
- ▶ Izuzetak:

ako je sud maloljetniku izrekao kaznu ili ako je maloljetnik zaposlen ili ima vlastite prihode ili imovinu, tada mu se može naložiti da plati troškove postupka i ispunjenje imovinskopravnog zahtjeva.

- ▶ Troškovi pribavljanja podataka potrebnih za procjenu psihofizičke razvijenosti maloljetnika i podataka o osobnim i obiteljskim prilikama, troškovi liječničkog pregleda koji nisu pokriveni zdravstvenim osiguranjem i troškovi audio-video snimanja ispitivanja maloljetnika padaju na teret proračuna RH.

Pravni lijekovi (čl. 90 ZSM)

- ▶ Žalba na presudu kojom se izriče maloljetnički zatvor ili pridržaj ili na rješenje o izricanju odgojne mjere - rok 8 dana. Može se podnijeti iz svih žalbenih razloga (ZKP/08).
- ▶ Ovlašteni su je podnijeti: branitelj, maloljetnik, njegovi roditelji i uža obitelj, skrbnik, udomitelj pa čak i protiv volje maloljetnika.
- ▶ Odlučuje drugostupanjski sud u vijeću od tri suca, od kojih je makar jedan sudac za mladež.
- ▶ Maloljetnik se zbog svojih odstupanja u ponašanju može uputiti na izvršenje zavodske odgojne mjere i prije pravomoćnosti odluke. O tome odlučuje prvostupanjsko vijeće za mladež na prijedlog maloljetnika, državnog odvjetništva ili po službenoj dužnosti, uz obrazloženo rješenje.

Odluke po žalbi

- ▶ Obustava postupka:

ako nije dokazano da je maloljetnik počinio inkriminirano mu kazneno djelo, ako inkriminirano djelo nije kazneno djelo ili ako nije svrhovito daljnje vođenje kaznenog postupka prema maloljetniku (npr. u međuvremenu mu je pravomoćno izrečena kazna maloljetničkog zatvora),

- ▶ Preinačiti odluku izricanjem teže ili lakše maloljetničke sankcije:

ako je to predloženo u žalbi, a podaci o osobnim i obiteljskim prilikama te procjena kriminogenog rizika maloljetnika ukazuju na tu potrebu. Ako sud preinači odluku na način da izrekne kaznu maloljetničkog zatvora, tada se maloljetnik može žaliti trećem stupnju u roku od osam dana.

- ▶ Ukinuti prvostupanjsku odluku i predmet vratiti na ponovni postupak:

ako je potrebno utvrditi još neke činjenice i okolnosti vezano uz kaznenu odgovornost maloljetnika ili vezano uz stručnu procjenu kriminogenog rizika maloljetnika.

Naknadno izricanje maloljetničkog zatvora

- ▶ Maloljetniku kojem je izrečen pridržaj izricanja maloljetničkog zatvora - samostalno ili s nekom od odgojnih mjera ili posebnih obveza, sud može opozvati najkasnije po proteku godine dana od dana prestanka roka provjeravanja i to na prijedlog državnog odvjetnika te naknadno izreći maloljetnički zatvor (čl. 93 ZSM).
- ▶ Rasprava će se ograničiti samo na pitanja vezana uz razloge za njeno izricanje ili neizricanje te na okolnosti vezane uz odmjeravanje kazne.

Izvršenje odgojnih mjera (čl. 97 ZSM)

- ▶ Odgojne mjere izvršavaju se nakon što rješenje kojim su izrečene postane pravomoćno (izuzetak rješenje o upućivanju u odgojni zavod prije pravomoćnosti).
- ▶ Nadzire ih sud za mladež koji je u prvom stupnju izrekao odgojnu mjeru.

Nadziranje:

Odgojna ustanova i odgojni zavod svaka tri mjeseca sudu dostavljaju izvješća o ponašanju maloljetnika i o uspjehu primjene mjere s prijedlozima za daljnju primjenu odnosno obustavu izvršenja ili uvjetni otpust (čl. 99 ZSM).

Radi nadziranja sud saziva kontrolna ročišta svakih 6 mjeseci na kojima mjeru može zamijeniti blažom ili težom, odnosno obustaviti daljnje izvršenje jer je mjera postigla svoju svrhu ili je nesvrhovito njeno daljnje izvršenje.

Sudac za mladež i državni odvjetnik najmanje dva puta godišnje obilaze maloljetnike po ustanovama radi neposrednog uvida u način i kvalitetu provođenja mjere.

CZSS svaka tri mjeseca dostavlja izvješća o provođenju izvaninstitucionalnih odgojnih mjera, koje se isto tko kontroliraju na kontrolnim ročištima i koje se po potrebi mogu mijenjati težim odnosno lakšim odgojnim mjerama, odnosno obustavljati kada iste postignu svoju svrhu.

Izvršenje kazne maloljetničkog zatvora

- ▶ Specijalizirana kaznionica za maloljetnike i mlađe punoljetnike (maloljetnice - Zatvor Požega, maloljetnici - Zatvor Turopolje),
- ▶ Maloljetnik/ca, njegovi roditelji, upravitelj kaznionice ili državni odvjetnik mogu predlagati uvjetni otpust za maloljetnika. Odlučuje županijski sud za mladež koji je izrekao kaznu maloljetničkog zatvora ili u čijem sjedištu se nalazi općinski sud koji je sudio u prvom stupnju (čl. 103 ZSM).

Mlađi punoljetnici

- ▶ Kazneni postupak prema mlađim punoljetnicima provodi se prema odredbama Zakona o kaznenom postupku uz supsidijarnu primjenu ZSM-a, mlađem punoljetniku koji u vrijeme suđenja nije navršio 21 godine mogu se izreći izvaninstitucionalne odgojne mjere i odgojna mjera upućivanja u odgojnu ustanovu i odgojni zavod (čl. 105 ZSM).
- ▶ Odgojne mjere mogu se izricati do 21 godine života i izvršavati do 23 godine.
- ▶ U situacijama kada sud procjeni da u odnosu na mlađeg punoljetnika nije svrhovito primjenjivati ZSM, na istog će primijeniti opće propise (105 ZSM).

Vijeća za mladež (čl. 111 ZSM)

- ▶ Kod kaznenih djela za koje je zapriječena novčana kazna ili kazna zatvora do pet godina u maloljetničkim predmetima sudi sudac za mladež kao pojedinac.
- ▶ Vijeće za mladež općinskog suda i prvostupanjskog županijskog suda sudi u sastavu suca za mladež i dva suca porotnika. Kada vijeće za mladež Županijskog suda sudi u sastavu od 5 sudaca tada sude dva suca profesionalca od kojih je makar jedan sudac za mladež i tri suca porotnika.
- ▶ Vijeće za mladež u drugom stupnju sudi u vijeću od tri suca profesionalca od kojih je najmanje jedan sudac za mladež.
- ▶ Vijeće za mladež Visokog kaznenog suda sudi u drugom i trećem stupnju u sastavu od tri odnosno 5 sudaca profesionalca.
- ▶ Po izvanrednim pravnim lijekovima sudi vijeće Vrhovnog suda RH, koje je sastavljeno po općim propisima.

II.

*DJECA KAO OŠTEĆENICI
KAZNIH DJELA*

Kaznenopravna zaštita djece (čl. 113 ZSM)

- ▶ Djetetom kao oštećenikom smatra se svaka osoba koja nije navršila 18 godina.
- ▶ Sudovi za mladež sude počiniteljima kaznenih djela na štetu djece i to zbog:
- ▶ Kaznenih djela protiv spolne slobode i spolnog čudoređa
- ▶ Kaznenih djela protiv braka obitelji i mladeži
- ▶ Teško ubojstvo, čedomorstvo, sudjelovanje u samoubojstvu, protupravno oduzimanje slobode, otmica, zlostavljanje u obavljanju službe ili javne ovlasti, trgovanje ljudima i ropstvo, međunarodna prostitucija, prenošenje spolnih bolesti, nasilničko ponašanje.
- ▶ Postupak protiv počinitelja kaznenog djela na štetu djeteta provodi se po općim propisima.

Ispitivanje djeteta - žrtve/oštećenika

- ▶ Kada je kazneno djelo - seksualni delikt počinjeno na štetu djeteta ili kod kaznenog djela protiv braka obitelji i mladeži - hitno se po prijedlogu državnog odvjetnika provodi dokazno ročište ispitivanja djeteta (čl. 115 ZSM).
- ▶ Prema odredbama ZKP (putem video linka, a ako ima 16 i više godina može ispitati i neposredno).
- ▶ Na takvo ročište se poziva okrivljenik, njegov branitelj, punomoćnik i osoba od povjerenja oštećenika/žrtve.

Obveza svjedočenja

- ▶ Na dijete kao oštećenika/žrtvu ili svjedoka u kaznenom postupku ne mogu se primijeniti odredbe o prisilnom dovođenju, novčanom i zatvorskom kažnjavanju zbog odbijanja svjedočenja. Poziv djetetu dostavlja se putem roditelja.
- ▶ Iz istog proizlazi da se dijete ne može prisiliti na svjedočenje, pa ako isti ne želi svjedočiti za isto ne snosi nikakve posljedice.
- ▶ Lažno svjedočenje- kaznena odgovornost tek nakon navršene 14 godine života.

Ispitivanje djeteta i procjena njegove sposobnosti za davanje vjerodostojnog iskaza (čl. 44 i 292 ZKP i čl. 115 ZSM)

- ▶ Dijete u dobi do 16 godina se ispituje uvijek putem video linka. Prethodnu procjenu njegove sposobnosti za svjedočenje i razlikovanje istine od laži provodi stručni suradnik suda, putem kojeg se i odvija ispitivanje djeteta kao svjedoka. Dijete se nalazi u posebnoj sobi ne vidi i ne čuje što se događa u sudnici. Nema mogućnosti suočenja okrivljenika i žrtve.

Djetetu pitanja može postaviti okrivljenik i branitelj te državni odvjetnik i sud. Pitanja se ne postavljaju neposredno već putem suca i stručnog suradnika suda, te se prilagođavaju intelektualnim kapacitetima djeteta. Tijekom postupka pregledava se snimka iskaza djeteta, koje se u iznimnim situacijama u postupku može samo još jednom ispitati.

Zaštita interesa maloljetnog djeteta/Konfrontacijsko pravo okrivljenika

HVALA NA PAŽNJI!